

рішенні на строки та порядок його оскарження окремо для позивача та для відповідача; заочним рішенням можуть бути задоволені лише ті вимоги позивача, які доведені ним під час заочного розгляду справи; заочне рішення – це завжди результат заочного розгляду справи, але не обов'язково заочний розгляд має завершуватися ухваленням заочного рішення.

Аннотация. В статье исследованы теоретические основы института заочного рассмотрения дела. Проанализирован и конкретизирован ряд характерных признаков заочного рассмотрения дел в гражданском процессе Украины. На основании анализа признаков института заочного рассмотрения дела как специфических особенностей определено понятие заочного рассмотрения дела.

Ключевые слова: заочное рассмотрение дела, заочное решение, неявка ответчика, процедура пересмотра заочного решения.

Abstract. The article considers of the correspondence review institute are investigated. The procedure of correspondence consideration of the case in the civil process of Ukraine is analyzed and specified. The terms of the absentee case are determined. The features of the absentee case and the absentee decision are determined. The procedure of reviewing the absentee decision is investigated.

Key words: civil process, defendant, court hearing, court case, absentee case, decision making, terms, procedure for reviewing the absentee decision.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бичкова С. С. Заочний розгляд цивільної справи: сутність та умови. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 52–55. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2018_18_12
2. Погорелова К. В., Татаренко Г. В. Заочний розгляд справ у цивільному процесі України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2018. № 2 (36). С. 163–168.
3. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре»», 2005. 624 с.
4. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 768 с.
5. Заочний розгляд справ: обговорення експертів. Матеріали круглого столу на тему: «Заочний розгляд справ: проблеми і перспективи». *Юридична газета*. 20 червня 2017 р. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/zaochniy-rozglyad-sprav-obgovorenniya-ekspertiv.html>
6. Луспенник Д. Заочне рішення у цивільному судочинстві: перші узагальнення судової практики. *Юридичний журнал*. 2006. № 11. С. 123–130.
7. Практика ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 10. С. 25–35.

УДК 340

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Д. Л. Драч, Т. В. Михайліна

Анотация. Статтю присвячено дослідженню органів, що забезпечують єдність судової практики. За допомогою загальнонаукових методів (аналіз, синтез, дедукція, індукція, діалектичний, системно-структурний методи) було з'ясовано роль конкретних судових органів у забезпеченні єдності судової практики; приватнонаукові методи (правове моделювання, формально-юридичний метод) сприяли аналізу повноважень структурних підрозділів та окремих службових і посадових осіб судових органів у сфері забезпечення єдності судової практики; спеціальні методи (кібернетичний, синергетичний методи) застосовувались для встановлення особливостей взаємодії судових органів з метою забезпечення єдності судової практики. З'ясовано складові системи органів, що забезпечують єдність судової практики, визначено функціональне призначення та відповідні повноваження судових органів, їх структурних підрозділів та службових і посадових осіб у сфері забезпечення єдності судової практики, а також проаналізовано особливості взаємодії таких судових органів.

Ключові слова: єдність судової практики, національні судові органи, міжнародні судові органи, повноваження судових органів, службові і посадові особи судових органів.

Вступ. Єдність судової практики є такою правовою категорією, що характеризується практичним значенням і реальним втіленням в правову дійсність. Це зумовлює необхідність її забезпечення, яка реалізується через повноваження конкретних органів, як національних,

так і міжнародних. Виходячи з цього, ретельному дослідженню підлягають структурні одиниці системи органів, що забезпечують єдність судової практики, їх функціональне призначення щодо забезпечення єдності судової практики, повноваження судових органів, їх структурних підрозділів та службових і посадових осіб у сфері забезпечення єдності судової практики, а також особливості взаємодії цих органів.

Останнім часом дослідження органів, що забезпечують єдність судової практики, було предметом наукових робіт Я. О. Берназюка, В. І. Данішевської, М. О. Деменчук, О. М. Дроздова, В. І. Завидняка, В. С. Князева, В. М. Левківської та інших вчених. Разом з тим, динамічний розвиток суспільних відносин, часті зміни в законодавстві, поява все нових інструментів забезпечення єдності судової практики обумовлюють появу певних новацій правового статусу органів, що забезпечують єдність судової практики, що і актуалізує дану тематику.

Метою статті є дослідження органів, що забезпечують єдність судової практики, а саме – їх системи, повноважень, взаємодії, значення у сфері забезпечення єдності судової практики.

Основний розділ. Розпочати слід із місцевих судів, до яких належать місцеві загальні суди, місцеві господарські суди та місцеві адміністративні суди. Хоч місцеві суди і не уповноважені забезпечувати єдність судової практики через відсутність прямого припису про це в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [1], однак, згідно з п. 4 ч. 4 ст. 17 цього Закону єдність системи судоустрою забезпечується єдністю судової практики, а місцеві суди є невід’ємною частиною цієї системи. Звідси слідує, що місцеві суди під час здійснення правосуддя зобов’язані дотримуватися єдності судової практики. Крім того, така тенденція виявляється і під час взаємодії місцевих судів: так, «територіальна й спеціалізована взаємодія ... виникає, зокрема, із потребою вироблення у суддів місцевих судів різних спеціалізацій єдиного розуміння та узгодженої й правильної кваліфікації суміжних приватних й публічних правовідносин», і така взаємодія «є результатом реалізації позапроцесуальних (адміністративно-процедурних) повноважень цих судів при здійсненні забезпечувальних функцій, метою яких є, серед іншого, досягнення єдності судової практики» [2, с. 92–93, 95].

Наступними важливими суб’єктами є апеляційні суди, а саме – апеляційні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, справ про адміністративні правопорушення, апеляційні суди з розгляду господарських справ й апеляційні суди з розгляду адміністративних справ. Знову ж таки, забезпечення єдності судової практики не є прямою компетенцією апеляційних судів, проте слідує із їх повноважень. Так, відповідно до п.п. 2 і 3 ч. 1 ст. 27 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» апеляційний суд вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд та надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства. Конкретизувати це положення доцільно, зокрема, через п. 2 ч. 7 ст. 26 цього ж Закону, згідно з яким секретар судової палати контролює здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, а також через п. 7 ч. 1 ст. 29 Закону, де вказано, що голова апеляційного суду організовує вивчення та узагальнення судової практики. Безсумнівно, реалізація всіх цих повноважень сприяє втіленню єдності судової практики. Крім того, така тенденція простежується і безпосередньо під час здійснення правосуддя апеляційними судами, адже «апеляційні суди наділені правом здійснення в передбачених законом процесуальних формах перегляду рішень нижчестоящих судів», у свою чергу, «судді виносять рішення, звертаючись до практики вищестоящего суду за певними категоріями справ, і такий підхід є виправданим, оскільки спрямований на забезпечення єдності судової практики» [3, с. 152].

Також певними повноваженнями, реалізація яких впливає на стан дотримання єдності судової практики, наділені вищі спеціалізовані суди, представлені в Україні Вищим судом з питань інтелектуальної власності та Вищим антикорупційним судом. Із п. 2 ч. 1 ст. 32 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» слідує, що вищий спеціалізований суд

вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд. Організаційне здійснення таких повноважень віднесено до компетенції секретаря судової палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції та голови апеляційної палати, які контролюють здійснення аналізу та узагальнення судової практики у справах, віднесених до компетенції палати, а також інформують збори суддів вищого спеціалізованого суду (а голова апеляційної палати – ще й Верховний Суд) про результати узагальнення судової практики, що зазначено в п.п. 2–3 ч. 6, п.п. 1, 3 ч. 7 ст. 31 цього Закону. Крім того, важливими повноваженнями в цій сфері наділений і голова вищого спеціалізованого суду, який відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 34 Закону організовує вивчення та узагальнення судової практики з метою підвищення якості судочинства. Важливе уточнення щодо вищих спеціалізованих судів в контексті їх впливу на єдність судової практики міститься у Висновку № 20 (2017) Консультативної ради європейських суддів про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону [4]. Згідно з п. 27 цього Висновку «існування спеціалізованих судів на нижчому рівні не обов'язково має суттєвий негативний вплив на єдність судової практики, якщо на вершині структури судової влади є єдиний верховний суд із загальною юрисдикцією», причому «у таких випадках вкрай важливо, щоб національне законодавство передбачало формальні або неформальні механізми подолання непослідовності» між цими судами.

Нарешті, саме Верховний Суд, у складі якого діють Велика Палата Верховного Суду, Касаційний адміністративний суд, Касаційний господарський суд, Касаційний кримінальний суд і Касаційний цивільний суд, є тим органом, який відповідно до ч. 1 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» безпосередньо забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. Реалізація цього повноваження виражається в тому, що, згідно з п.п. 2, 6 і 7 ч. 2 ст. 36 цього Закону Верховний Суд здійснює узагальнення судової практики, забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом, а також забезпечує апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питань правозастосування. Зокрема, у п. 3 ч. 2 ст. 38 Закону зазначено, що суддя Верховного Суду аналізує судову практику й бере участь у її узагальненні. П.п. 6 і 8 ч. 6 ст. 42 Закону встановлюють, що голова касаційного суду інформує збори суддів касаційного суду про стан правосуддя у відповідній судовій спеціалізації та практику вирішення окремих категорій справ, а також організовує вивчення судової практики. Крім того, у Верховному Суді працюють і інші функціональні структури, діяльність яких пов'язана із забезпеченням єдності судової практики: так, судові палати касаційного суду вивчають судову практику (п. 2 ч. 1 ст. 44 Закону); Велика Палата Верховного Суду у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права, вивчає судову практику, здійснює узагальнення судової практики (п.п. 1, 3 ч. 2 ст. 45 Закону); Пленум Верховного Суду з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні окремих категорій справ узагальнює практику застосування матеріального і процесуального законів, систематизує та забезпечує оприлюднення правових позицій Верховного Суду з посиланням на судові рішення, в яких вони були сформульовані, а також за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ (п.п. 10⁻¹, 10⁻² ч. 2 ст. 46 Закону). Разом з тим, наділення Верховного Суду спеціальними повноваженнями із забезпечення єдності судової практики не виключає наявності загальних повноважень, пов'язаних із здійсненням правосуддя: «функцію забезпечення єдності судової практики Верховний Суд (як суд касаційної інстанції) здійснює шляхом формування правових висновків (позицій) внаслідок казуального тлумачення норм права при розгляді конкретних справ» [5, с. 3].

Окремою від національної, але не менш важливою є система міжнародних судових органів, діяльність яких теж орієнтована на забезпечення єдності судової практики як універсального стандарту. «Міжнародні судові установи, що складають на сьогодні окрему

систему, можуть поділятися на три великі групи: 1) міждержавні суди загальної компетенції, що розв'язують політичні суперечки між державами (Міжнародний суд ООН, Суд ЄС та ін.); 2) міжнародні кримінальні суди, трибунали та арбітражі (Міжнародний трибунал з морського права, Міжнародний кримінальний суд, Суд з примирення та арбітражу ОБСЄ та ін.); 3) регіональні суди з прав людини та суди регіональних інтеграційних об'єднань (ЄСПЛ, Міжамериканський суд з прав людини, Суд Євразійського економічного союзу та ін.)» [6, с. 52]. Міжнародні судові органи «створюються з метою вирішення спорів, надання консультаційних висновків, але водночас здійснюють уніфікацію судової системи, створюючи типові моделі кваліфікації чи/та інтерпретації права та об'єктивуючи їх у рішеннях суду (судових актах та інших, передбачених чинними джерелами права), тобто забезпечують однотипність застосування, тлумачення права» [7, с. 124].

Висновки. Тож, на забезпечення єдності судової практики уповноважені національні та міжнародні органи. На національному рівні єдність судової практики забезпечує безпосередньо Верховний Суд, а інші судові органи, а саме: місцеві суди, апеляційні суди та вищі спеціалізовані суди – зобов'язані керуватися вимогою дотримання єдності судової практики під час здійснення правосуддя. Що ж до міжнародних судових органів, то, хоч всі вони і є самостійними установами та їхня діяльність врегульована різними нормативно-правовими актами, проте єдність судової практики на міжнародному рівні забезпечується, перш за все, на основі застосування загальновизнаних принципів права, які є однаковими навіть для різних правових сімей.

Аннотація. Стаття посвячена дослідженню органів, забезпечуючих єдинство судової практики. С допомогою общенаукових методів (аналіз, синтез, дедукція, індукція, діалектичний, системно-структурний методи) вивчено роль конкретних судових органів в забезпеченні єдності судової практики; частіше наукові методи (правове моделювання, формально-юридичний метод) сприяли аналізу повноважень структурних підрозділів і окремих службових і посадових осіб судових органів в сфері забезпечення єдності судової практики; спеціальні методи (кібернетичний, синергетичний методи) застосовувалися для визначення особливостей взаємодії судових органів з метою забезпечення єдності судової практики. Визначено складові системи органів, забезпечуючих єдинство судової практики, визначено функціональне призначення і відповідні повноваження судових органів, їх структурних підрозділів і службових і посадових осіб в сфері забезпечення єдності судової практики, а також проаналізовані особливості взаємодії таких судових органів.

Ключові слова: єдинство судової практики, національні судові органи, міжнародні судові органи, повноваження судових органів, службові і посадові особи судових органів.

Abstract. The article is dedicated on researching of the authorities that ensure the unity of judicial practice. The role of concrete judicial authorities in ensuring of the unity of judicial practice is comprehended with using of general scientific methods (analysis, synthesis, deduction, induction, dialectical, system-structural methods); the powers of structural units and separate officials of judicial authorities in the field of ensuring of the unity of judicial practice are analyzed with using of private scientific methods (legal modeling, formal and legal method); special methods (cybernetic, synergistic methods) are used for finding out of features of interaction of judicial authorities with aim of ensuring of the unity of judicial practice. It is comprehended the components of system of authorities that ensure the unity of judicial practice, the functional purpose and appropriate powers of judicial authorities, their structural units and separate officials in the field of ensuring of the unity of judicial practice are defined, and the features of interaction of such judicial authorities are analyzed.

Key words: unity of judicial practice, national judicial authorities, international judicial authorities, powers of judicial authorities, officials of judicial authorities.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року, № 1402-VIII. *Голос України*. 2016. № 132–133.
2. Вільгушинський М. Особливості процедури взаємодії судів загальної юрисдикції. *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 90–97.
3. Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В. Інститут судового кураторства та надання методичної допомоги суддям в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 1. С. 149–154.
4. Висновок № 20 (2017) Консультативної ради європейських суддів про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону. URL: www.vru.gov.ua/content/file/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%

5. Сердюк В. В., Бабій А. О., Кайдрович Х. І., Хмиз М. В. Правовий висновок касаційного суду як інструмент забезпечення сталості та єдності судової практики в Україні. *International Electronic Scientific Journal «Science Online». Юридичні науки*. 2021. № 6. С. 1–13.

6. Степаненко К. В. Поняття, ознаки та види міжнародних судових установ. *Альманах міжнародного права*. 2020. Вип. 23. С. 46–54.

7. Головатий В. Я. Уніфікація судової практики: загальнотеоретична характеристика: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 218 с.

УДК 346.7 : 61

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОЛІПРАГМАЗІЇ ЯК МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ

Д. О. Захарчук, Т. В. Михайліна

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблематики правового регулювання та проблематики науки щодо поліпрагмазії як моделі забезпечення лікарськими засобами. Методологічну основу дослідження складають наступні методи: порівняння, узагальнення, діалектичний та формально-юридичний метод, також метод системного та комплексного аналізу. У статті звертається увага на необхідність легалізації понять «поліпрагмазія» та «поліфармація» через їх поширеність та проблемну природу. Проаналізовано точки зору різних науковців, на основі яких, сформовано власні підходи до понять, причин, наслідків поліпрагмазії. Зроблено висновок щодо тлумачення поліпрагмазії: як проблемне явище, як режим приймання лікарських засобів, як раціональне використання лікарських засобів, як нераціональне використання лікарських засобів. Запропоновано прийняти окремий Закон України «Про запобігання нераціональному використанню лікарських засобів в Україні».

Ключові слова: поліпрагмазія, поліфармація, лікарські засоби, нераціональне використання ЛЗ.

Вступ. Будь-яка держава світу має на меті забезпечити одне з основних прав людини та громадянина – право на охорону здоров'я. Доступність та якість медичної допомоги, доступ до найнеобхідніших лікарських засобів (останнє надалі – ЛЗ) слугує одним із засобів належної реалізації цього права та є важливим показником у галузі охорони здоров'я. Так, право на доступність закріплено в Європейській хартії прав пацієнтів [1], у статті 2, де кожен має право на доступність медичних послуг, яких він/вона потребує за станом здоров'я, а також в Конституції України [2] (ч. 1, 3 статті 49), Цивільному кодексі України [3] (статті 283, 284), Основах законодавства України про охорону здоров'я [4] (ч. 4 ст. 4, ст. 6), Законі України «Про лікарські засоби» [5] (ст. 3) та в інших нормативно-правових актах національного законодавства [6].

«Станом на 01.01.2021 р. в Україні налічується 21 907 аптек, з них 220 мають ліцензію на виготовлення ліків в аптечних умовах (1 %), 394 мають ліцензію на відпуск ліків, до складу яких входять наркотичні речовини та прекурсори (1,7 %) – це катастрофа державного рівня! Необхідно звертатися, у першу чергу до Міністерства охорони здоров'я (надалі – МОЗ), проте такі спроби є, на жаль, невдалими, адже МОЗ не приділяє час цій проблемі або не звертає увагу, а, можливо, не дають звертати увагу ті, від кого це залежить і кому це сьогодні вигідно», – таку слушну статистику та проблематику наводить голова правління ГО «Всеукраїнська фармацевтична палата» О. І. Клімов [7], аналізуючи сучасний стан аптечної справи в Україні. Дійсно, кількість аптек на душу населення в Україні – це той маркер, що показує, що тільки внаслідок тотального «нав'язування» ліків населенню, відсутність фармацевтичної опіки у два рази перевищує статистичні дані серед країн Європейського союзу.

Досліджувана тема актуальна, тому що станом на сьогодні існує низка проблем щодо належного функціонування фармацевтичного ринку, а тому є значна загроза порушенню прав пацієнтів, що має негативні наслідки для всієї сфери охорони здоров'я в Україні. Так, поліпрагмазія (згідно з Фармацевтичною енциклопедією, надалі – ФЕ) є одночасним